

הערות והארות

הערות והארות על סדר הפסוקים

פרשת ויקרא

טעם הסמיכה החזקה

"וּסְמַךְ יָדוֹ עַל רֹאשׁ הָעֵלָה וְנִרְצָה לוֹ לְכַפֵּר עָלָיו"
(ויקרא א, ד)

בשעיר המשתלח כתיב (למטה טז, כא) "וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי והתודה עליו". ואמרו בת"כ מלמד שהסמיכה בשתי ידיים בנין אב לכל הסמיכות שיהיו בשתי ידיים. ובגמרא (זבחים לג ע"א) אמר רב יוסף כל הסומך ראשו ורבו מכניס מ"ט כל כחו בעיניו.

וטעם הסמיכה החזקה לדעתי היא למען יתחמם בשר הקרבן מבשר המקריב אותו, ודמים בדמים ינגעו והיו לבשר אחד ולנפש אחת, ככתוב (ויקרא יז, יא) "כי נפש הבשר בדם הוא ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר על נפשתיכם כי הדם הוא בנפש יכפר", כי ע"י התדבקות דם המקריב בדם הנקרב ייחשב לו כאילו הקריב חלק מדמו.

וכאשר יהיו סמיכות הקרבנות התדבקות בשר בבשר ונפש בנפש, כן יהיו הסמיכות בין גדולי הדורות אצילת רוח ונפש המסמיך אל הנסמך, ככתוב (דברים לד, ט) "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו" וגו'. כלומר כי מסר לו את כחותיו ככתוב אחריו - "וישמעו אליו בני ישראל ויעשו כאשר צוה ה' את משה". (אבל) לא כן באצילת הרוח על שבעים איש הזקנים, כי לא לבד כי לא סמך משה את ידיו עליהם כי אם לא עשה פעולה אחת קטנה או גדולה בעבורם, ורק ה' לבדו הלהיב את רוחם מרוח משה כמדליק נר מנר אשר לא יבער כי אם כל עוד שמנו בו, וככלות שמנו יכבה. ככתוב (במדבר יא, כה) "וירד ה' בענן וידבר אליו ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש הזקנים ויהי כנוח עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו" - שענינו כמו שכתוב בספרי מביאו רש"י ז"ל, כי לא התנבאו רק אותו היום לבד.

הרב יצחק אייזיק ראללער זצ"ל * אב"ד ומו"צ בק"ק זולין, דאמבאך וגלילותיהם. פריז, עלזאס.

* הבאנו כאן כמה מחידושי הרב יצחק אייזיק ראללער זצ"ל, אשר נדפסו בספרו 'דברי יא"ר' - על תורת ה' תמימה' [לשון השער]. מחבר הספר 'נתן את משפט הבכורה לדרך הפשט'. לפי מה שידוע לי, ספרו האחרון נדפס בשנת תרנ"ה. חי ופעל לפני למעלה ממאה עשרים שנה.

מלבד שהיה רב ומו"צ בקהילות רבות במדינת עלזאס, היה גם משכיל גדול במדעים והיסטוריה. [וחבר באקדמיא - "פקיד שבת תחכמוני, וחבר לחברת דורשי רשומות וחופשי קדמוניות בעיר הגדולה לאל-הים פריס הבירה". ערך והוציא לאור שני ספרי היסטוריה, אחד - 'מצבת עולם' (פאריס תרל"ה) - תרגום, ביאור ומחקר של כתובת אשמונעור מלך צידון. וכן כתב ספר היסטוריה למלחמות אשכנז וצרפת בשם 'המלחמה והמצור' (אמסטרדם תרל"ח)].

לא מצאתי הרבה על הרב, מלבד מהנמצא בספריו. ניכר מהספרים שהרב גם עסק בלהשיב להתקפות בעלי המדע של אותו דור על התורה.

בהקדמה לספרו 'דברי יא"ר' על ספר בראשית, מעמיד את האמונה בששת ימי בראשית על תילה ומזהיר מפני הכופרים ואפילו מהאומרים שששת ימי בראשית הם ארוכים ללא תכלית. הרב מתמודד עם שאלת המאובנים, ולאחר שתוקף בעוז את המערער על ששת ימי בראשית [שהיה להם ערב ובוקר], מציע הרב את דברי חז"ל שהקב"ה בורא עולמות ומחריבם, הוא מייסד זאת על אדנים רבים מהכתובים.

בביאור על הפסוק "ויהי ערב ויהי בוקר" דן במחלוקת הקדמונים בסיבוב השמש על הרקיע. הרב מביא את דברי הזוהר העולים בקנה אחד עם הגילוי של קופרניקוס. ומיישב את המקראות - ש"דיברה תורה כלשון בני אדם. ויען כי על ידי מרוצת כדור הארץ, ידמה לעיני בשר כי השמש סובב סובב הולך הוא, ולא רבים יחכמו לדעת מי ומי ההולכים... לכן נתנה לו המליצה הקדושה מהלכים בין העומדים, כאשר הסכינה לתת פה ולשון לבלתי מדברים. והעד "השמים מספרים כבור אל ומעשה ידיו מגיד הרקיע יום ליום יביע אומר"...".

גם על הפסוק "את קשתי נתתי בענן", משתמש בדברי הזוהר ליישב את המקשים שהוא חוק טבע [בקושיית האב"ע] - והמשכילים יזהירו בספר הזוהר אשר דבריו בנחת נשמעים 'את קשתי נתתי בענן - נתתי מקדמת דנא'. "יה"ל.

שפיכת דמים, עבודה זרה וגלוי עריות (ערכין טו ע"ב).

גם דוד המלך כאשר התנודה על חטא גדול אמר "וּחֲטָאתִי נִגְדִי תִמִּיד" (תהלים נא, ה). ובזה מיושב מה שאמר איוב (יג, כג) "פִּשְׁעֵי וּחֲטָאתֵי הוֹדִיעֵנִי". כי הרי "פִּשְׁעֵי" חמור יותר מ"חטא" (יומא לו, ב) ולפי זה הסדר בדברי איוב משונה, אומרים קודם את הקל ואח"כ החמור, ולא להיפך! אלא התשובה על כך כנ"ל. וכן איוב (י, ו) אמר "כי תבקש לעוני ולחטאתי תדרוש". וכן אמר דוד: "כי עוני אני, אגיד, אדאג מחטאתי" (תהלים לח, יט).

ג. ובזה יוסבר לנו בעז"ה דרשה של חז"ל על המקרא בשפחה חרופה:

וְאִישׁ כִּי יִשְׁכַּב אֶת אִשְׁתּוֹ שִׁכְבַּת זָרַע וְהוּא שִׁפְחָה נִחְרַפֶּת לְאִישׁ, וְהַפְדָּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חֲפָשָׁה לֹא נִתְּנָה לָהּ, בְּקֶרֶת תְּהִיָּה, לֹא יוֹמְתוּ כִּי לֹא חֲפָשָׁה:

וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ לָהּ אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵיל אֲשָׁם:

וּכְפָר עָלָיו הִכְהֵן בְּאֵיל הָאֲשָׁם לִפְנֵי ה' עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא, וְנִסְלַח לוֹ מִחֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא: (ויקרא פרק יט, כ - כב)

ורש"י שם (כב) הביא מחז"ל:

ונסלח לו מחטאתו אשר חטא - (תורת כהנים, כריתות ט ע"א) "לרבות את המזיד כשווג" עכ"ל. אפשר לומר שדרשו כך מפני כפילות הלשון. אבל אני סבור שגם דרשו כך מפני המלה "מחטאתו" ולא נאמר "מחטאו אשר חטא". (ועיין דברי המלבי"ם שם בספרא (פסקא נז) שהסביר פירוש אחר, עמוק יותר.)

הרב משה צוריאלי

מח"ס "אוצרות המוסר"

בני ברק

****

'חֲטָאת' [אות ט' מודגשת] - חטא חמור

אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחַטָּא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֲלֵהֶיוּ אֲשֶׁר לֹא תַעֲשִׂינָהּ בְּשִׁגְגָה וְאֲשָׁם: או הוֹדַע אֲלֵיו חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְהִבִּיא אֶת קָרְבָּנוֹ שְׁעִיר עִזִּים זָכָר תָּמִים: (ויקרא ד כב-כג)

א. צריך עיון "חֲטָאתוֹ" אשר חטא בה". מדוע לא נאמר "חֲטָאוֹ" אשר חטא בו"?

אלא הראשון ["יִחַטָּא"] הוא חטא קל, והשני ["חֲטָאתוֹ"] עם דגש באות ט' הוא חטא חמור.

(עיין בזה מה שכתבתי על ברכות י' ע"א מה שברוריה פירשה "יִתְּמוּ חֲטָאִים מִן־הָאָרֶץ" - במקרא (תהלים קד, לה) המלה עם דגש באות ט', כלומר היא הדגשה של אנשים חוטאים - כלומר מועדים לחטוא, והאות ח' בפתח פשוט, ולא כתוב "חטאים" בלי דגש, כאשר אות' מנוקדת חטף ח', והוא ריבוי מהפעל "חטא". ולכן לימדה את ר' מאיר שהמקרא מקלל רק רשעים חמורים, ולא רשעים קלים כמו שהיו בענינו.)

כי בכל הפרשה הזאת (ויקרא פרק ד) מדובר על מי שעבר איסור שיש בו עונש כרת. (ויקרא ד פסוקים ג, כג, כח).

שורש מלה שניה זו: דברי אבימלך לאברהם "כי הבאת עלי ועל ממלכתי חֲטָאָה גדולה" (בראשית כ, ט) ודברי משה אל אהרן אחרי העגל "כי הבאת עליו חֲטָאָה גדולה" (שמות לב, כא) "אתם חטאתם חֲטָאָה גדולה" (שמות לב, ל). היה נחוץ להוסיף מלת "גדולה", כי אינו "חטא" קל.

ב. סקרתי את הפסוקים (ע"י קונקורדנציה) ומצאתי: "לִפְתַּח חֲטָאת רִבְּץ" (בראשית ד, ז) ה' הזהיר את קין שאם לא ייזהר, סופו לחטוא גם חטאים חמורים. גם אהרן התחנן לפני משה "אל נא תשת עלינו חֲטָאת אשר נואלנו" (במדבר יב, יא). כי חטא לשון הרע הוא חמור ושקול נגד

שמיני

אש זרה ומות שני בני אהרן

(ויקרא י, א) וַיִּקְחוּ בְנֵי אֶהֱרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֲתָתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ וַיִּשְׂמְעוּ עֲלֵיהֶן קִטְרֶת.

בברייחא בת"כ כתיב אף הם בשמחתם עמדו להוסיף אהבה על אהבה. וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם. רבי ישמעאל אומר יכול אש

ולא אבה ה' להשמיעו את זאת על ידי משה למען לא יחווירו פניו. וידבר אתו בכבודו ובעצמו.

הרב יצחק אייזיק ראללער זצ"ל אב"ד ומו"צ בק"ק זולין, דאמבאך וגלילותיהם. פריי, עלזאם.

****

(ויקרא יא, מז) "ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל".

נחלקו הראשונים מה טעם מאכלות אסורות. ומצאנו בזה ג' דרכים: לפי שמזיקים לגוף (רמב"ם, חינוך ודעימיה), לפי שמזיקים לנפש (רמב"ן ודעימיה), מילתא בלא טעמא לצרף את ישראל (עקדה, וקרוב לשיטת רש"י, ודעימיה) או שיש טעם ונשגב מאיתנו.

והנה בדרך הפשט מצאנו בתורה הטעם מפורש - "ולא תטמאו בָּהֶם וְנִטְמָתֶם בָּם" (ויקרא יא, מג), וכן "לא תאכלום כי שקץ הם" (שם מב). ולא בא הכתוב לסתום אלא לפרש. אם כן עלינו להבין מהו עניין 'שקץ' ו'טומאה' שדיבר עליו הכתוב.

והדברים עמוקים, אך אפשר להבין תחילת העניין - שעניין שקץ הוא כפשוטו, דברים משוקצים ומתועבים כאכילת רמשים וגללים וכדו', ולימדה אותנו התורה שהחיות הללו אמורות לעורר בנו את תחושת השיקוץ הזו. ובאמת רוב החיות הנאסרות אינן נאכלות בארצותינו גם אצל הגויים, למעט החזיר אף שהוא מלוכלך ומתועב מטבע ברייתו, וכן הסרטנים והחלזונות שהם דוחים כפי שדוחים כל החרקים. ואף על פי כן שברו הגויים מידותיהם ונהגו לאוכלם.

[ועדיין צריך להבין מפני מה המאכלים הללו מתועבים. ואולי יש להבין לפי דברי הזוהר, שהחיות הללו הן סמל בעולם הזה לכוחות הטומאה, ולכן נאמר שראוי הוא לנפש לשקץ אותן ולתעבן].

הרב שמואל בן שלום. עורך.

זרה ממש ת"ל אשר לא צוה אותם, הכניסוה בלא עצה: וְתֵצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי ה' וְתֹאכַל אוֹתָם וְיָמְתוּ לִפְנֵי ה' - רש"י ז"ל כתב וז"ל: רבי אליעזר אומר לא מתו בני אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני רבן. רבי ישמעאל אומר שתויי יין נכנסו למקדש, תדע שאחר מיתתן הזהיר הנותרים שלא יכנסו שתויי יין למקדש. משל למלך שהיה לו בן בית וכו' כדאיתא בויקרא רבה. עכ"ל.

והנה מכל מה שאמרו חכמינו הראשונים מנוחתם כבוד, די באר ודי עולה כי חגגו בני אהרן את יום הקמת המשכן וכטוב לבם ביין התלהבו בשמחתם אל ה' ויבקשו להוסיף אהבה על אהבתם ויעשו מה שעשו בלי רישיון משה ואהרן. ואם כי עזה כמוות הייתה אהבתם אל ה' ורשפיה רשפי אש שלהבת יה בערה בקרבם, בכל זאת, לאש זרה נחשבה, כי לא ציווה ה' אותם על ככה, וכל איש אשר יבא אל היכל המלך ה' צבאות אשר לא יקרא אחת דתו להמית.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' לֵאמֹר בְּקִרְבֵי אֶקְדֹּשׁ וְעַל פְּנֵי כָל הָעָם אֶכְבֹּד וַיִּדַּם אֶהֱרֹן: את אשר אמצא נכון בעניין הזה הוא, כי דאג אהרן אולי לא היה רוח בניו נאמן עם ה' ועל כן ערבו לגשת אל הקדש אשר לא כדת. וינחמהו משה ויאמר אליו את הדבר אשר דבר ה' - כי הוא היודע ועד - כי לא כזבו באמונתם ולא חשבו ולא עלתה על לבם לעשות דבר למרות עיני כבודו, אפס בידעם כי קרבם לעבודתו לכל ימות השנה, ביקשו להוסיף אהבה על אהבה ביום הנכבד הזה, ועל כן הרהיבו בנפשם עוז לגשת אל הקדש. וה' לא נשא פניו למקורביו ונקדש בהם למען יתכבד על פני כל העם. ויחרש אהרן - כי נשקט רוחו ופערת לבו קמה לדממה.

וַיְדַבֵּר ה' אֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר: יֵינן וְשָׁכַר אֶל תִּשְׁתֵּה אֲתָהּ וּבְנֵיךָ אֲתָהּ בְּבִאֲכֶם אֶל אֱהֵל מוֹעֵד וְלֹא תָמְתוּ וְגו': תכלית המצוה הזאת בעת ההיא היה למען יבין אהרן כי תעו בניו הצדיקים ביין שגו בשכר, ואילו לא שתו יותר מדי לא היו עושים מה שעשו.

תזריע

שהטומאה היא דין כיתר דיני טומאה ולא חלילה דין בריאותי סניטרי, שלא מצאנו דבר כזה בתורה. אלא הגדר הוא שהנגע הטבעי יוצר עניין רוחני של טומאה, כטומאת הנידה.

והיה נראה לומר שהוא מין פטריה הנדבקת הן בדוממים הן באדם, ואותה פטריה טמאה היא, כפי שמאכלות אסורות טמאות.

הרב שמואל בן שלום. עורך.

צרעת

נחלקו הראשונים אם הצרעת הוא נגע טבעי או ניסי, ויש שאמרו שצרעת האדם טבעית וצרעת הבית ניסית.

וראוי לחלק בין הנגע ובין דין ההפרשה וההסגר, שגם אם נאמר שהנגע ע"פ הפשט הוא מחלה טבעית כיתר הטומאות שבפרשה, לידה, זיבה ונידה. מכל מקום, אינו עניין לטומאתו.

אחרי מות

מלתו אמורה למעלה (י, ג) "ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמר בקרבי אקדש ועל פני כל העם אכבד".

הרב יצחק אייזיק ראללער זצ"ל. אב"ד ומו"צ בק"ק זולין, דאמבאך וגלילותיהם. פריי, עלזאס.

"וידבר ה' אל משה אחרי מות... ויאמר ה' אל משה"

(ויקרא טז, א-ב) "וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי ה' וַיֹּמְתוּ: וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה דַּבֵּר וְגו': לֹא פֹרַשׁ מִה דָּבַר אֵלָיו כִּי כָבַר"

קדושים

יבקרו דינם לפני עשיית משפטם, ולמה פירט לן התורה דוקא בכאן בקרת תהיה, עכת"ד.

ועל דעתינו יש להוסיף ולהעיר, כי לעולם לשון ביקר מצינו רק על חפץ המבוקר. כגון נגע, קרבן, מום, וכדו'. כשמעיין החפץ מבקר אותו. אבל לעניין מעשה שאירע, לא מצאנו לשון זה, רק ודרשת וחקרת היטב, דרש דרש משה, וכדו', דרוש וחקור ותראה שכן הוא.

ועל כן אנו פונים לפירושו של הרמב"ן, ש"הפקר" ו"הבקר" אחת היא. וכנראה בלשון העתיק נכתבה "הבקר", וממה שהגיית המילה בהברות שונות נשמעים "הפקר", נשתבשה כתיבתה באופן זה גם כן.

והרמב"ן מפרש מה ענינה לכאן, כי כוונת התורה, כי אע"פ שהיא מיועדת לאיש, מ"מ הרי בקרת תהיה לו, היא הפקר אצלו ומופקרת בדעתו, שאין הוא מחשיב אותה כ"כ לאשה, ויש בה חסרון קנין אישות. ועל כן לא יומתו, כי אינה באמת אשת איש, עכת"ד.

בקרת תהיה

(ויקרא יט, כ) וַאִישׁ כִּי יִשְׁכַּב אֶת אִשְׁהוֹ שְׁכַבְתָּ זָרָה וְהוּא שִׁפְחָה נְחֻרְפָּת לְאִישׁ וְהִפְדָּה לֹא נִפְדָּתָה אוּ חֲפָשָׁה לֹא נִתְּן לָהּ בְּקִרְתָּ תְהִיָּה לֹא יוֹמְתוּ כִּי לֹא חֲפָשָׁה.

בביאור מילות 'בקרת תהיה' רבו המפרשים הן בדרש והן בפשט. בדרש, א] בת מלקות ברצועה של "בקר". ב] בשעת המלקות "קורין" פרשה בתורה. ובפשט, א] לשון "ביקרותיך" שהיא כינוי לפלגש. ב] לשון לא "יבקר" הכהן. ג] לשון "הפקר" שאופן כתיבתה העתיקה היתה "הבקר".

לפרשו "פלגש", דחאו האבן עזרא ע"ש. לפרשו "יבקר" הכהן, דחאו הרמב"ן ע"ש. ונשאר לנו תרגומו של הרמב"ן שהוא משורש "הפקר".

והנה, רש"י, רשב"ם, ואבן עזרא, טוענים שהוא מגזירת "לא יבקר הכהן". טענת הרמב"ן ע"ז שהרי דבר פשוט הוא שכל משפט צריך להיות מבוקר היטב בבי"ד ע"י דרישה וחקירה, וכל חייבו מיתות

¹ בא ליישב מהו הדיבור הראשון: דכתיב "וידבר ה'..." ושוב פעם "ויאמר ה'...". ועיין בראשונים כאן.

תביעה נגדו, העניין הוא שמחייבים אותו במשהו, וכשנתפטר נעשו לו התביעות הפקר.

ואם כן הדבר, אמרה תורה, בעבור היותה שפחה נחרפת לאיש, לא אשת איש ממש, בקרת תהיה לא יומתו, כלומר, יצאו זכאי והפקר ממשפטם ולא יומתו. ומה שנאמר בלשון נקבה אף שהמשפט על האיש והאשה, כי עיקר טעם הפטור הוא מפני שהשפחה אינה אשת איש, ותורה אף חוזרת על הטעם וכותבת כי לא חפשה, וא"כ פוטרים אותה על זנותה וממילא נפטר גם האיש, לא יומתו.

הרב אברהם מנחם הורוויץ
ברוקלין ניו יארק

אבל אם כן הדבר, היה נאות להיכתב, 'בקרת היא', או 'כי בקרת תהיה לו' כלשון הרמב"ן ע"ש. ולשון 'בקרת תהיה לא יומתו' לכאורה דחוק מאוד לפי פירושו של הרמב"ן.

אולי אפשר להציע ביאור אחרת בפסוק, אשר גם היא בעקבות תרגומו של הרמב"ן מלשון 'הפקר', אבל לא מטעמו.

מי שיצא זכאי מבית המשפט, נעשה חפשי מהתביעות נגדו, קוראים לזה בלשון אנגלית FREED ומשתמשים כן גם ליוצא מבית האסורים. וכן כשמפקירים חפץ ומחלקים אותה חנינם אין כסף - קוראים לזה FREE, וטעם הדבר, כי כשמושך אדם חפץ של חבירו, נתחייב הוא בתשלומי החפץ, וכשהוא הפקר, נתפטר מתשלומיו, החוב נעשה לו הפקר. כן מי שיש

הגדה של פסח

מהשיטה הקודמת וסבר שיש לספר ע"י הצגת המצוות שניתנו בליל הסדר, כי סבר שניתנו כחלק מדין הסיפור. משסיימנו את שיטתנו אנו מסכמים את הסיפור ב'בכל דור ודור חייב אדם לראות עצמו'. באמירה זו גם נפתח הסיפור 'ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו', ומטרתה ללמד שהסיפור רלוונטי לימינו אנו, ואינו היסטוריה. מכאן אנו מסכמים 'לפיכך אנחנו חייבים להודות ולהלל ולשבח' ופותרים בהלל והודאה.

ר' יהודה היה נותן בהן סימנים: דצך עדש באחב
דנו המפרשים מה נתכוון לרמוז. ועל דרך הפשט נתכוון לזיכרון בעלמא, וראיה מפורשת לדבר במשנה במנחות (יא, ד):

"שתי הלחם ארכן שבעה ורחבן ארבעה וקרנותיהן ארבע אצבעות.

לחם הפנים, ארכן עשרה ורחבן חמשה וקרנותיו שבע אצבעות.

רבי יהודה אומר, שלא תטעה, זד"ד יה"ז."

דהיינו שדרך ר' יהודה לתת סימנים ברשימות ושיעורים לזיכרון. ועיין בפירוש ההגדה להריטב"א מה שהעיר בזה.

הרב שמואל בן שלום. עורך

מבנה ההגדה

כשנתבונן בהגדה בדרך הפשט נראה שהיא בנויה בסדר נכון וברור, וכאשר נבין את הסדר, נבין טוב יותר את פשט ההגדה.

מתחיל בשאלה מה נשתנה, המבוססת על דין התורה שהסיפור צריך להיות בתשובה לשאלת הילד.

והתשובה היא סיפור יצ"מ. ופותח בהקדמה: שחובה לספר ביצ"מ, ומאריך על מי מוטלת המצוה, ומה זמנה, ודרך הסיפור הנכונה, ומספר עד כמה הקפידו בזה גדולי החכמים, ושדין זה נוהג בלילה אע"פ שנאמר בפסוק 'כל ימי חיך'.

ב'מתחילה עע"ז' נסתיימה ההקדמה ומתחיל הסיפור, והוא מסופר כדעת רב החל מלבן שמייצג את אבותינו העכו"ם בארם (אלא שהחמירו והכניסו את הגדת שמואל בפתחת ההגדה). והסיפור הוא דרש הפסוק ארמי אובד וגו', שכולל את כל הסיפור מלפני הירידה ועד הגאולה. משם עוברים בדרך אגב למניין המכות כדי להרבות בגודל הנס.

מסיימים ב'אילו לא הוציא' כדי להראות כמה טובה כפולה ומכופלת למקום עלינו כהקדמה להודאה על הנס שתבוא מיד. וכאן הוסיפו דעת רבן גמליאל בדרך ההגדה, ששיטתו שונה